

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

До біографії Василя Івановича Туманського*

Поет Василь Іванович Туманський прожив у селі Панасівка (нинішня Липоводолинщина) значну частину свого життя. Його прийнято відносити до поетів так званої «пушкінської плеяди». Сам він нащадок козацького старшинського роду. Життя і творчість цієї талановитої людини на сьогодні потребує подальшого вивчення.

Василь Туманський народився 28 лютого 1800 р. в селі Чарториги Глухівського повіту Чернігівської губернії (зараз – село Шевченкове Глухівського району, Сумської області) в маєтку свого діда – останнього генерального писаря Гетьманщини Василя Григоровича Туманського. Тут він провів перші два роки свого життя.

Рід Туманських веде свій початок ще з Польщі. Один із його предків Тимофій Гнатович у середині XVII ст. переселився на українські землі і пустив тут своє коріння. У XVIII-XIX ст. цей рід був відомий не лише в Глухівському повіті, а й далеко за його межами. Він мав свій герб, на якому було зображено хрест, шолом, корону, півмісяць і роги. Це говорить про приналежність до знаті, причетність роду до військової та сільськогосподарської справ.

Дядько поета, Федір Васильович, був дрібним чиновником та одночасно відомим дослідником історії України, етнографом і просвітителем, видавцем прогресивних часописів того часу. Він створив першу

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

анкету-програму для опису українських земель і українського народного побуту. Водночас, як знавець іноземних мов, перекладав і коментував відомих зарубіжних авторів, за що був обраний членом-кореспондентом Петербурзької Академії наук. Він створив проєкт, за яким би Глухів мав стати українським просвітницьким центром, пропонував відкрити в місті філію Академії наук, яка б координувала діяльність українських вчених. Та всі ці зусилля при царському дворі сприймалися як «мазепинство». Єдине, що вдалося зробити – заснувати в Глухові першу в Україні друкарню.

У 1802 р. батько поета, Іван Васильович Туманський переїхав жити у свій маєток – село Опанасівку Гадяцького повіту Полтавської губернії (зараз – село Панасівка Липоводолинського району, Сумської області), куди забрав і дружину з сином. Тут у них у 1803 р. народився Михайло, потім – Ольга і Володимир.

Початкову освіту Василь отримав вдома. У 1812 р. його чекали для навчання в Слобідсько-Українській гімназії в Харкові. Саме в цей час сім'я Туманських переживала не найкращі часи. Спочатку помер батько, а у 1814 р. і мати. Незважаючи на це, хлопець отримав освіту в гімназії, а у 1816 р. разом із братом Михайлом вступив до Петропавлівського училища у Санкт-Петербурзі, яке готувало чиновників для державної служби. Можливо, посприяли їм в цьому впливові Кочубеї, з якими Туманські були в родинних відносинах. Василя цікавило не тільки навчання. Тут він зблизився з петербурзьким Вільним товариством любителів словесності, наук і мистецтв, познайомився з О. Пушкіним, К. Рилєєвим, О. Бестужевим, Ф. Глінкою. Саме у цей період публікуються його поетичні твори. В журналі «Український вісник» (який, на жаль, виходив російською мовою), був опублікований вірш В. Туманського «Туга за Батьківщиною».

У серпні 1819 р. В.І. Туманський виїхав до Парижа, де відвідував курси лекцій у коледжі «College de France». Дворічне перебування в Парижі сприяло становленню Василя як поета-романтика. Після повернення поет вирішив їхати у Панасівку. По дорозі відвідав Полтаву, де зустрівся з І. Котляревським, автором «Енеїди», та вручив йому почесний диплом «Вільного товариства російської словесності». У цей період майже рік Василь Туманський провів у гостинному маєтку Кочубеїв в Ярославці (зараз – Кролевецький район Сумської області). Тут ним була створена ціла серія віршів: «Милій діві», «До брата з села», «До Арк. Вас. Кочубея», «Елегія».

У 1823 р. В. Туманський почав служити в дипломатичній канцелярії генерал-губернатора М.С. Воронцова в Одесі. Саме в Одесі В. Туманський зблизився з О. Пушкіним. У цей час Василь Іванович написав вірші: «Одеса», «Грецька ода», «Зінаїді». Пушкін завжди цінував Туманського як друга та високо оцінював його поетичний дар.

В.І. Туманський товаришував і листувався з багатьма учасниками руху декабристів – Рилєєвим, Корніловичем, Бестужевим. Розгром декабристів він сприйняв дуже боляче. На початку 1830 р. Туманський написав поезії «Нарікання» і «Станси», які були співзвучні з поезією засланих декабристів. Але цензура вирішила не друкувати ці твори.

1830-1840 рр. у житті поета були ознаменовані державною службою, виконанням складних і відповідальних завдань. До 1846 р. він протягом п'яти років служив у чині дійсного статського радника при Державній Раді у Санкт-Петербурзі. Напружені відносини з керівництвом змусили В. Туманського у 1846 р. подати прохання про відставку.

Постійним місцем проживання Василь Іванович вибрав родовий маєток – Панасівку. Тут він займався «агрономією», облаштуванням будинку. Часто виїжджав до Москви, Петербургу, Полтави, на Глухівщину. Мав велику бібліотеку, передплачував газети і журнали.

Перші три роки після відставки В.І. Туманський був почесним попечителем Полтавської гімназії, де дбав про розширення бібліотечного фонду цього навчального закладу, турбувався, щоб її вихованці виходили в світ освіченими і культурними людьми. Після смерті сестри Ольги та її чоловіка Василь Іванович став опікуном трьох племінників, а також їх вихователем і наставником. Крім того, Туманський почав підготовку до видання віршів, написаних ним протягом усього життя. Напередодні епохи селянських реформ всюди виникали комітети поліпшення побуту поміщицьких селян. В Гадяцькому повіті до такого комітету обрали В.І. Туманського. Чи не останнім твором В. Туманського стала написана ним промова – «Звернення до нових громадян», якою він збирався вітати селян Панасівки в день проголошення Маніфесту про скасування кріпацтва – 19 лютого 1861 р. Але виступити перед панасівцями Василь Іванович не встиг. 23 березня 1860 р. він помер. Поховали його у родовому маєтку у Панасівці.

Зараз на території сільської школи, на могилі поета встановлено пам'ятник. У 1930 р. був зруйнований колишній гранітний хрест, який згодом замінили іншим, а нинішній обеліск стоїть з 1988 р.

На нашу думку, як поет В.І. Туманський був більш відомий за життя, ніж після смерті. У XIX-XX ст. його творчості не приділялося належної уваги. У 1881 р. у Чернігові його вірші вийшли невеликим накладом – всього 100 екземплярів. 100-річчя поета було відзначене лише кількома літературними статтями. В Україні його творчість глибоко взагалі не вивчалась. Після революції 1917 р. ім'я

Туманського було забуте. Дещо зріс інтерес до цієї непересічної особистості протягом лише останніх двох десятиліть.

---

1. Корнющенко І. Поет пушкінської плеяди / І. Корнющенко // Наш край. – 1990. – №№ 25, 27, 30, 33, 34, 35, 37, 39, 40.

2. Супрун Т. Школярі – про Туманського / Т. Супрун // Наш край. – 2013. – №17. – С. 4.

3. Хвостенко Г. Василь Туманський з «пушкінської плеяди» / Г. Хвостенко // Сумщина. – 2000. – №23. – С. 4.

4. Хвостенко Г. Туманський з Панасівки / Г. Хвостенко // Сумщина. – 1996. – №22. – С. 4.

5. Шемшученко Ю. Наш друг Туманський / Ю. Шемшученко. – К: Юридична книга, 2000. – 656 с.

6. Яковенко П. Пушкін і Туманський / П. Яковенко // Ленінський прапор. – 1987. – №17. – С. 3.

Панченко А., студ. гр. ЛС-421
наук. керівник – к.і.н., доц. *Н.В. Лобко*

Традиції родини Харитоненків як приклад приватної добродійності в освітянській галузі

В Україні існують давні традиції благодійності. Роздавання милостині та їжі бідним, приватні пожертвування школам і притулкам, підтримка учнів в отриманні освіти і таке інше - усе це було колись органічною частиною громадського життя. З огляду на історичну ретроспективу духовного розвитку суспільства, це було пов'язано з християнською вірою, оскільки пожертви робилися здебільшого з релігійних переконань.